

Asia: VN/7491/2024

Vanhojen metsien kriteerit Suomessa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä kriteereiksi vanhoille metsille Suomessa. ELY-keskus on tutustunut esitettyihin kriteereihin sekä valmistelussa käytettyihin aineistoihin ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Lausuntopyyntöön mukaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman ”Vahva ja välittävä Suomi” mukaan hallitus suojelee jäljellä olevat kansalliset kriteerit täyttävät valtion luonnontilaiset, vanhat metsät. Tavoite liittyy EU:n biodiversiteettistrategiaan, johon Suomi on sitoutunut. Luonnontilaiset metsät ja vanhat metsät kuuluvat EU:n rikkaimpiin metsäekosysteemeihin ja ne ovat ensisijaisen tärkeitä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta.

Kansallisten kriteerien määrittelyn tieteelliseksi pohjaksi Suomen ympäristökeskus (Syke) ja Luonnonvarakeskus (Luke) ovat yhdessä toteuttaneet hankkeen ”Luonnontilaiset metsät ja vanhat metsät Suomessa: EU:n komission ohjeet ja kansallinen tarkastelu”. Valmistuneessa loppuraportissa (Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2/2024) tarkastellaan etenkin pohjoismaisiin tieteellisiin tutkimuksiin perustuen luonnontilaisten metsien ikää sekä kuolleen

puun määrää ja osuutta elävästä puustosta eri kasvupaikkatyypeillä ja metsäkasvillisuusvyöhykkeissä. Lisäksi tarkastellaan tutkimuksiin perustuvia pääindikaattorien mahdollisia kynnysarvoja vanhoille metsille Suomessa. Hallituksen esitys perustuu lausuntopyyntöön mukaan mm. edellä mainittuun selvitykseen, valtion metsien vapaaehtoisten kartoitusten tuloksiin sekä osittain METSO-ohjelman valintaperusteisiin.

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus toteaa, että nyt lausunnolla olevissa kriteereissä esitetyt valtapuuston ikä ja kuolleen puun vähimmäismäärä hehtaarilla ylittävät Syken ja Luken määrittelemät vanhojen metsien kynnysarvojen korkeimmat ikä- ja kuolleen puun arvot (Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2/2024, taulukko 2). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kriteeriesitys vastaa lähinnä

Syken ja Luken loppuraportissa tarkasteltuja vanhapuustoisia luonnontilaisia metsiä (primary forests) iän ja kuolleen puun osalta (Suomen ympäristökeskuksen raporteja 2/2024, kuva 1). Kyseisten kriteerien mukaiset metsät ovat eteläisessä Suomessa erittäin harvinaisia ja lähes kokonaisuudessaan suojeltu jo aiempien suojeluohjelmien, kansallispuistojen ja luonnonpuistojen perustamisen yhteydessä. Esimerkiksi Salamajärven kansallispuiston alueella (pinta-ala noin 65 000 hehtaaria) todennäköisesti esitetyt kriteerit täyttäviä metsiä on vain muutama kymmenen hehtaaria (alle promille kokonaispinta-alasta), vaikka alue tunnetaan aarnimetsistään ja kyseisten metsien puuston

vanhimmat yksilöt ovat inventointitietojen perusteella 300–750 vuotta vanhoja (Salamajärven suojelualuekokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma 2006–2015. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja 2007). Kriteeriesitys ei riittäväällä tavalla huomioi heikosti tuottavien ja vähäpuustoisten vanhojen metsien (mm. kitumaat, vähäpuustoiset kalliometsät, heikkotuottoiset puustoiset suot) erityispiirteitä, joita tuodaan Syken ja Luken loppuraportissa esille. Näillä alueilla ei ole mahdollista esiintyä vaadittua kuolleen puun määrää täysin luonnontilaisissakaan metsissä ja esitetty vaatimus pääkriteeriä korkeammasta valtapuuston keski-ikästä ei perustu Syken ja Luken esittämiin kynnysarvoihin.

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus toteaa, että nyt esitetyillä kriteereillä EU:n biodiversiteettistrategian mukainen tavoite kaikkien jäljellä olevien vanhojen metsien (old growth forests) kartoittamisesta ja suojelusta jää todennäköisesti täyttymättä. Inventoinneissa löytyvien kriteerien mukaisten metsien määrä jäänee merkityksettömäksi eteläisessä Suomessa. Erityisesti esitetyt kuolleen puun määrävaatimukset hehtaaria kohden (30–50 m³/ha) ovat erittäin suuria verrattuna Suomen talousmetsissä vallitsevaan tilanteeseen, jossa metsissä esiintyy kuollutta puuta keskimäärin noin 4,3 m³/ha (valtakunnan metsien inventointi VMI 12). METSO-suojeluohjelmassa, johon esitetyt kriteerit lausuntopyynnön mukaan perustuvat, edellytetään I-luokan vanhalta metsältä yli 10 m³/ha lahopuumäärää sekä lahopuujatkumoa. EU:n Natura 2000 -verkoston mukaisen boreaaliset luonnonmetsät –luontotyyppin valintakriteerinä on puuston iän ja tilajakauman ohella, että kuolleen puun määrä on vähintään 10 % kokonaispuuston määrästä tai 10 m³/ha. Näiden Natura 2000 -alueilla inventoitujen luontodirektiivin

mukaisten boreaalisten luonnonmetsien kuvioista noin puolella (50 %) on arvioitu olevan alle 12 kuutiota lahopuuta hehtaarilla (Suomen ympäristökeskuksen raporteja 2/2024).

Esimerkiksi Pohjanmaan maakunnassa kriteerien mukaista yli 140-vuotiasta metsää löytyy valtakunnan metsien inventoinnin (VMI 12/13) perusteella vain noin 6 000 ha, joka vastaa noin yhtä prosenttia maakunnan metsäpinta-alasta. Kyseinen pinta-ala sisältää myös suojelualueet, joita Pohjanmaan maakunnan alueella on perustettu METSO-ohjelman kautta yli 2 000 hehtaaria. Lisäksi Pohjanmaan Natura-alueilla esiintyy metsäisiä luontotyyppejä (mm. boreaaliset

luonnonmetsät, lehdot, maankohoamisrannikon primäärisuknessiovaiheiden luonnontilaiset metsät) noin 10 000 hehtaaria, joista osa on VMI:n mukaisia yli 140 vuotta vanhoja metsiä. On siis todennäköistä, että suuri osa vanhoista metsistä esiintyy olemassa olevilla suojelualueilla. Lisäksi vaadittava lahopuumäärä ei täyty edes suojelualueilla kuin äärimmäisen harvoin.

EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteena on pysäyttää luontokato ja kääntää luonnon monimuotoisuuden kehitys myönteiseksi vuoteen 2030 mennessä. Jäsenmaat ovat sitoutuneet avaintavoitteisiin, jotta tavoite saavutetaan. Näitä avaintavoitteita ovat mm. tiukan suojelun pinta-alan kasvattaminen 10 prosenttiin maa-alueista mukaan lukien kaikki jäljellä olevat vanhat metsät ja luonnontilaiset metsät. Suomen Luontopaneeli esittää EU-tavoitteiden mukaisten metsien lisäsuojelua alueellisesti tasaisesti siten, että 10 prosentin tiukan suojelun minimitaloite saavutetaan jokaisessa maakunnassa (Metsäluonnon turvaava suojelun kohdentaminen Suomessa. Suomen Luontopaneelin julkaisu 4/2021). Pohjanmaan maakunnassa on suojeltu metsämaasta alle 4 % metsäpinta-alasta. Etelä-Pohjanmaalla suojelupinta-ala on noin 2,4 % ja Keski-Pohjanmaalla 5,8 %. Suomella ja Ruotsilla on EU:ssa päävastuu

boreaalisten metsien suojelusta. Liian tiukkojen kriteerien asettaminen ei edistä Suomen sitoumuksia ja EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteita suojelualueiden pinta-alan kasvattamisesta.

Komission ohjeen mukaan jäsenvaltioiden vanhojen metsien indikaattorien ja menetelmien tulee perustua tieteeseen. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus toteaa, että lausunnolla olevaa kriteeristöä tulee päivittää siten, että se perustuu Syken ja Luken tieteellisesti viitoittamiin vanhojen metsien kynnysarvoihin ja rajaamisperiaatteisiin.

Komission ohjeessa kehoitetaan käyttämään luonnontilaisten metsien määrittelyssä YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) uusinta määritelmää luonnontilaisista metsistä. Lähtökohta on, että luonnontilaisessa metsässä ei ole ollut merkittävää ihmistoimintaa tai siitä on niin pitkä aika, että luonnollinen lajikoostumus, puuston rakenteet ja luontaiset prosessit ovat palautuneet. Luonnontilaisten metsien vallitseva puusto voi kuitenkin olla iältään nuorta tai vanhaa (Suomen ympäristökeskuksen raportteja 2/2024, kuva 1). Niihin kuuluvat erilaisten luontaisten häiriöiden, kuten metsäpalojen seurauksena kehittyneet valtapuustoltaan nuoret metsät sekä esimerkiksi maankohoamisen vuoksi syntyneet primäärisuknessiometsät.

Kriteeristössä on syytä tuoda esille tarkemmat määritelmät luonnontilaisista metsistä. Erikseen on hyvä nostaa esille maankohoamisrannikon primäärisuknessiometsät. Primäärisuknession eri vaiheet muodostavat monimuotoisuuden kannalta arvokkaita mosaiikkimaisia kasvillisuuden kehityssarjoja merenrantaniityistä luhtien ja rantalehtojen kautta kohti sisämaan varttuneita havupuumetsiä. Johtuen primäärisuknessiometsien puulaji- ja ikärakenteesta, ei

erityisesti varhaisen suknessiovaiheen metsissä voi esiintyä nyt esitettyjen kriteerien mukaisia kuolleen puun määriä.

Maankohoamisrannikon primäärisuknessiometsät ovat globaalisti ainutlaatuisia, joita ei merkittävässä määrin tavata EU:n alueella muualla kuin Suomessa ja jossain määrin Ruotsissa. Suomen rannikko on topografialtaan loivempi kuin Ruotsin, minkä vuoksi kohteita on täällä laajempina ja arvokkaimpina kokonaisuuksina. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus huomauttaa, että Suomelle on osoitettu erityisen suuri vastuu maankohoamisrannikon primäärisuknessiometsien

turvaamisesta EU:n alueella (Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Suomen ympäristö 5/2018).

Metsäteollisuus on kieltäytynyt ostamasta puuta vanhojen metsien ja luonnontilaisten metsien kriteerit täyttäviltä kohteilta myös yksityisten omistamista metsistä. Koska lausunnolla olevassa kriteeristössä ei selkeästi tuoda esille luonnontilaisten metsien määrittelyä ja sitä, että niihin kuuluu myös nuoria metsiä, tulee tämä todennäköisesti aiheuttamaan epäselvyyttä ja merkittäviä ristiriitaisuuksia niin metsänomistajien, metsäalan sidosryhmien, kuin puuta ostavan

teollisuuden keskuudessa. ELY-keskuksilla voi olla tässä rooli tuoda esille metsien vapaaehtoista suojelua METSO-ohjelman kautta.

Euroopan komissio edellyttää myös yksityisten luonnontilaisten metsien ja vanhojen metsien kartoittamista vuoden 2025 loppuun mennessä. Vuoden 2029 loppuun mennessä tulee asettaa tunnistetut ja kartoitetut luonnontilaiset metsät ja lisäksi vanhat metsät tiukan suojelun piiriin. Lausunnolla olevan kriteeristön mukaan yksityismaalla vanhojen metsien ja luonnontilaisten metsien suojelun toteutus tapahtuu vapaaehtoisesti METSO-ohjelman keinoin. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus huomauttaa, että vanhojen metsien ja luonnontilaisten metsien kriteeristöjen valmistuttua saattaa kohteiden tarjonta suojeluun olla

runsasta, mikäli metsäteollisuus kieltäytyy ostamasta puuta kriteerit täyttäviltä kohteilta. Tämä johtaa tarpeeseen kartoittaa suojeluun tarjottuja kohteita. ELY-keskus on toimivaltainen viranomaisena METSO-ohjelman mukaisessa yksityismetsien pysyvässä suojelussa. Kohteiden kartoitus ja tiukka suojelu saattaa aiheuttaa merkittävän resurssitarpeen erityisesti Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen toimialueella. Suuri osa Suomessa esiintyvistä luonnontilaisista eri kehitysvaihetta edustavista primäärisuknessiometsistä sijaitsee Pohjanlahden rannikolla.

Komission ohjeistuksen mukaan mm. metsien kartoitusten ja menetelmien tulee olla avoimesti laadittuja ja julkisesti saatavilla. ELY-keskuksilla ei kuitenkaan lausunnonantohetkellä ole ollut saatavilla Metsähallituksen jo käynnissä olevissa vanhojen metsien kartoitustyössä käytettävää ohjeistusta. Kriteeriestityksessä ei myöskään esitetä arviota missä määrin kriteerien mukaisia metsiä esiintyy suojelualueiden ulkopuolella. Tämän vuoksi ei ole mahdollista

arvioida kartoitusohjeiden käytännön vaikutuksia suojeluun, kartoitusten vaatimaan työmäärään ja resurssitarpeisiin. Esimerkiksi puuston iän ja lahopuumäärien määrittäminen saattavat olla työläitä riippuen valitusta metodista. Inventoinnit tulisi toteuttaa yhtenevästi niin valtion, kuin

yksityisten maanomistajien metsissä.

Helmi-ohjelman valtioneuvoston periaatepäätöksen (YM/2021/28) yhteydessä on linjattu METSO-ohjelman jatkosta vuodesta 2026 eteenpäin. Vanhojen metsien ja luonnontilaisten metsien suojelu yksityismailla tulee huomioida niin METSO-ohjelman vuosittaisia henkilöstöresursseja kuin korvausmäärärahoja suunniteltaessa ja budjetoitaessa. Vanhojen metsien puusto on yleensä järeää ja korvaustasot korkeita. Tulisi myös harkita mahdollisuutta käyttää valtion

talousmetsiä vaihtomaana, joka edistäisi metsien vapaaehtoista suojelua. Monet metsänomistajat haluavat säilyttää talousmetsäkäytössä olevan metsäpinta-alan. Kriteerien valmistuttua suojelun toteutukseen tulee laatia pitkän ajan rahoitussuunnitelma. Nyt lausunnolla olevien kriteerien määrittely ja suojelun toteutus ei saa tiukentaa METSO-ohjelman mukaisten kohteiden valintaperusteita tai aiheuttaa muiden metsäisten luontotyyppien suojelun heikentymistä.

Karoliina Laakkonen-Pöntys

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

Toni Etholén

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

Etholén Toni
Etelä-Pohjanmaan ELY